

## POCZĄTKI OPERY W POLSCE XVII W.: *DRAMMA PER MUSICA*

Karolina Targosz-Kretowa (1965), *Teatr dworski Władysława IV* (Il teatro di corte di Ladislaw IV).  
Szwejkowscy A. i Z.M. (1997). *Włosy w kapeli królewskiej polskich Wazów*. Kraków.  
Przybyszewska-Jarumińska B. (2007). *Muzyczne dwory polskich Wazów*. Warszawa.  
Przybyszewska-Jarumińska B. (2011). *Muzyka pod patronatem polskich Wazów*. Warszawa.  
Patalas A. (2010). *W kościele, w komnacie i w teatrze*. Marco Scacchi. Życie, muzyka, teoria. Kraków.

### *Dramma per musica* („opera”: pol. XVII w.):

- symboliczny początek: 6.X.1600 - *L'Euridice* (Ottaviano Rinuccini, Jacopo Peri).  
Florencja=> Rzym => Mantua => Wenecja (1630).
- opera na dworach Habsburgów: Salzburg (1618) => Wiedeń (1624)
- **Warszawa 1628: pierwsze źródłowo potwierdzone przedstawienie operowe w PL.**
- 1624–1625 królewicz **Władysław** (następca tronu, [Władysław IV]) odbył tzw. *Grand Tour*,
- podróż formalnie *incognito*, z niewielkim orszakiem (wszędzie był rozpoznawany i goszczony jako następca tronu);
- odwiedził m.in. Bruksela, Wiedeń, Mediolan, **Florencja, Rzym, Wenecja, Mantua**.
- interesowały go wszystkie nowe trendy muzyczne, słuchał koncertów, oglądał przedstawienia baletowe.

**WŁOCHY**, 1625/26 (POBYT 5 miesięcy): prezentacja dzieł na cześć Władysława:

**RZYM**: *La vittoria del Principe Vladislao in Valachia* (muzyka **Giovanni Kapsberger**, zag.)

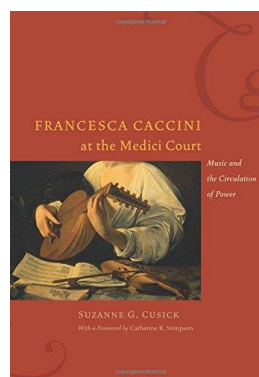
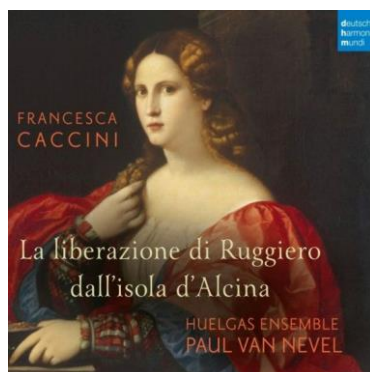
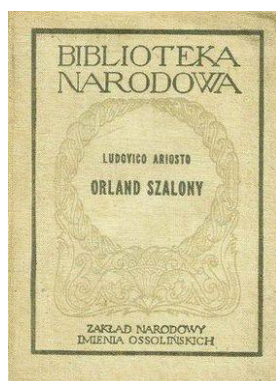
- sławiąca triumfy Władysława (tureckie, tatarskie, moskiewskie).
- dwór papieski (Urban VIII [Barberini]). Giovanni Girolamo **Kapsberger (1580-1651)**,

**FLORENCJA**: specjalnie na przyjazd Władysława wznowiono:

- *La regina Sant'Orsola* (muzyka: **Marco da Gagliano**, zag.);
- na stronie tytułowej imię królewicza Władysława

- *La liberazione di Ruggiero dall'isola Alcina* [= *Wybawienie Ruggiera z wyspy Alcyny*]

- napisana i wystawiona **specjalnie** na przyjazd królewicza W:
- muzyka: **Francesca Caccini** (córnica → Giulio Cacciniego); libretto: **Ferdynand Saracinelli**, na fragm. z *Orlando furioso* Ariosta.



S. Cusick, *O kobietach, muzyce i władzy: model z siedemnastowiecznej Florencji*, „Muzyka” 2001 nr







**WARSZAWA:** jeden z pierwszych ośrodków poza Wł., gdzie wystawiano *drammi per musica*. Starano się o bogatą oprawę sceniczną, sprowadzano **architektów** rzymskich i **inżynierów** z maszyną teatr.

- **1628:** *La Galatea* („*favola pescateria*”: mitologiczna sielanka rybacka): **pierwsza** (potwierdzona źródłowo) *dramma per musica* wystawiona w W-wie (zachowany tylko „sumariusz” tj. pol. streszczenie);

- tekst: **Gabriello Chiabrera**: „*Gli amori d’Aci e Galatea*”; muzyka (zag.): **Santi Orlandi** (kapelmistrz Gonzagów od 1612 w Mantui)

- **przedstawienie to nie było w pełni oryginalne,**

- pierwsze wystawienie **Mantua 1617** (podczas wesela Ferdynanda Gonzagi).

- LIBRETTO: na podst. *Metamorfóz Owidiusza*: mitologiczna historia pięknej nimfy **Galatei**, zakochanej w **Acysie**, sycylijskim pasterzu. Zazdrosny cyklop **Polifem** zabił pasterza rzucając w niego głazem. Zrozpaczona nimfa zamieniła krew ukochanego w wody krystalicznego źródła, przez co go uniesmiertelnia - źródło na zawsze będzie płynęło poprzez doliny jako rzeka Acis].

- **Warszawa:** polska „licencja”: inny prolog i odniesienia do mitologicznej historii Polski (postać Sarmacji, Lecha, Kraka); przypomnienie świetności polskich dynastii aż po Wazów.

- przygotowanie muz.: **Giovanni Anerio** (autor muzyki do dodanych partii?)

**Nieporozumienie badawcze:** „**pierwsza opera w języku polskim**”:

- wg. A. Polińskiego (1907): w 1633 wystawiono *Sława królewska albo tryumf Władysława IV* z muzyką **Elerta**.

- w rzeczywistości **Piotra Elert** (+1653) nie był autorem, lecz drukarzem: w 1647 wydał panegiryk *Sława królewska albo tryumf Władysława IV* autorstwa **Paulo Piazz** (służącego na dworze król.), jako przekład *La Fama reale*.

### **STAŁA SCENA OPEROWA w W-wie:**

*La Galatea* z 1628 r. była wydarzeniem odosobnionym.

- prawdziwy rozkwit teatru dworskiego przypada na lata **1635-1648**:

= w Warszawie powstaje stała scena operowa, porównywalna z Florencją, Wenecją, Rzymem (wystawiano też w Wilnie i Gdańsku).

**Rozstrzygający głos Władysława IV:** czytał i oceniał libretta, ingerował w sprawy muzyki i scenografii, troszczył się o drobiazgi dotyczące kostiumów, czuwał nad ogólnym poziomem imprez.

- Zachowały się polskie streszczenia tych librett, tzw. **sumariusze**, ze stronicami okapanymi woskiem świec; widzowie czytali je w teatrze, chcąc zrozumieć zawilości akcji.

- Ocalały również **afisze** z tytułami (potwierdzają, że Puccitelli był autorem librett, ale brakuje na nich nazwiska kompozytora muzyki. Wszystkie partytury przepadły.

- Można tylko domniemywać, że pisał je Scacchi, a opuszczając Polskę po śmierci królewskiego protektora i przed nadciągającą wojną ze Szwedami, zabrał nuty ze sobą.

- Przedstawienie pięcioaktowej opery *La S. Cecilia* trwało **siedem godzin**!

- zachow. teksty do 10 oper: **tylko teksty włoskie [+ polskie sumariusze]**;

*La Giuditta* (1635): początek

*La Dafne* (1635),

*Il ratto d’Elena* (1636, 1638)

*La S. Cecilia* (1637),

*Narcisio trasformato* (1638),

*Armida abbandonata* (1641) [= *A. porzucona*],

*L’Enea* (1641),

*Andromeda* (1644),

*Le nozze d’Amore e di Psyche* (1646),

*Circe delusa* (1648) [= *C. zawiedziona*].



*Il ratto d’Elena* (1636, 1638): wg. nuncjusza pap. z muzyką **Marco Scacchiego**.

**Virgilio Pucitelli** (1599-1654, w PL **1631-49**), sekretarz królewski, rekrutował muzyków z Italii => dorywczo literat, librecista.

[illegible]